

ВІДГУК

директора

Інституту проблем сучасного мистецтва НАМ України,

доктора мистецтвознавства, професора

САВЧУКА ІГОРЯ БОРИСОВИЧА

та професора кафедри оперної підготовки та музичної режисури
Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського,

народної артистки України, професора

КАДИРОВОЇ ЛАРИСИ ХАМИДІВНИ

на творчий мистецький проєкт та його наукове обґрунтування

аспірантки творчої аспірантури

кафедрі оперної підготовки та музичної режисури

Національної музичної академії імені П. І. Чайковського

РИЖОВОЇ МАРИНИ МИХАЙЛІВНИ

**«РОЛЬ РЕЖИСЕРА В ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇН-
СЬКОЇ ОПЕРИ (НА ПРИКЛАДІ МОНООПЕР ВІТАЛІЯ ГУБАРЕНКА)»**,

поданий до захисту на здобуття освітньо-творчого ступеня доктора
мистецтва за спеціальністю 026 «Сценічне мистецтво»

**Актуальність теми творчого мистецького проєкту та обґрунтова-
ність його положень.** Наукове дослідження Рижової М.М. повною мірою
розкриває проблему художньої реалізації на вітчизняній сцені сучасної укра-
їнської опери, що є однією з ключових в контексті нагальної національної
ідентифікації українців через культуру, яка особливо загострилася з часу пов-
номасштабного розгортання російсько-української війни. Авторка концент-
рує увагу на особистості режисера, зокрема тих митців, які протягом останніх
десятиліть виступили рушійною силою в оновленні українського музично-
театрального процесу, стали ініціаторами нових постановок, модераторами
культурних проєктів, створили незалежні колективи, започаткували фестива-
лі. У науковій роботі Рижова М.М. розглядає те, як за ініціативи та безпосе-
редній участі режисерів створюються нові культурні продукти, що стають
відповіддю на суспільний запит, активізують сучасних українських компози-
торів.

Особливої уваги заслуговує обрання за тему проєкту творчою аспіран-
ткою моноопер видатного українського композитора Віталія Губаренка з ар-

гументацією затребуваності у сучасного глядача цього особливого жанру, що імпонує слухачеві інтимністю музичного висловлювання, тонким психологізмом, інтонаційною вишуканістю. Означені аспекти передбачали застосування творчою аспіранткою комплексного інтегративно-міждисциплінарного підходу до проведення дослідження у синтезі сучасних досягнень історії, філософії (етики, естетики), соціології, психології, культурології, музикознавства, театрознавства, що знайшло своє відображення у практичній (вистава) та теоретичній (наукове обґрунтування) складових творчого мистецького проєкту.

Структура наукового обґрунтування має чітку і логічну послідовність викладу матеріалу, повністю відповідає вимогам до підготовки та реалізації творчого мистецького проєкту і складається з анотації українською та англійською мовами, що містять перелік публікацій здобувача, синхронізованих із практичною апробацією основних положень дослідження; вступу; трьох розділів; загальних висновків; списку використаних джерел.

У Вступі здобувачкою окреслені підстави та вихідні дані для розробки зазначеної проблематики. Тут відзначається актуальність заявленої теми, визначається об'єкт та предмет, сформульована мета дослідження, яка полягає у визначенні ключової ролі режисера у процесі створення сучасної української опери, а також окреслюються завдання, поставлені для досягнення цієї мети. Авторкою зазначається, що, дослідження має на меті не лише окреслити сучасний стан оперного мистецтва в Україні, а й виявити ті процеси, що визначають його майбутнє. Центральною постаттю в цих процесах, на думку дослідниці, є режисер, який сьогодні виконує роль концептуального автора, культурного менеджера та провідника української опери у світовий мистецький простір. За допомогою обраної методології, що включає у себе загальнонаукові, культурологічні, мистецтвознавчі методи дослідження, здобувачкою розкривається концепція кожного розділу, виявляється наукова новизна і практичне значення творчого мистецького проєкту, форми його апробації, підтвердженні публікаціями, виступами та презентаціями відповідно до визначеного контенту роботи.

У Першому розділі за допомогою комплексу наукових методів здобувачкою проаналізовані історичні та культурні передумови становлення української опери кінця XX – початку XXI століття, окреслено проблематику репертуарної політики та специфіку розвитку жанру опери в театральному мистецтві незалежної України. Аналізуючи загальну ситуацію в царині оперного театру України, авторка роботи відзначає, що сьогодні українській оперній виставі, як і багато років тому, в більшості притаманні монументальність, патетичність та статика. Попри розвиток загального технічного прогресу, наявність у щоденному вжитку інтернет-технологій та можливість бачити онлайн спектаклі провідних світових театрів, постановники, виконавці та численні поціновувачі опери в Україні продовжують обстоювати й боронити консервативні форми вистави. На жаль, за роки незалежності національний оперний театр майже не змінив ні естетики, і така ситуація робить українську музичну виставу невідомою та неконкурентно спроможною на міжнародній мистецькій арені.

У Другому розділі значна увага присвячена інноваційним підходам у сучасній оперній режисурі, зокрема окрема увага зосереджена на вивченні режисерської інтерпретації опери, з урахуванням європейських та українських практик, розглянуто кейси оперних постановок останніх років та визначено роль режисера в них. Авторка відзначає, що особливістю українського контексту музичного театру є те, що режисери беруть на себе функції, які в усталених європейських традиціях належали різним інституціям. Вони створюють незалежні театри, ініціюють фестивалі, формують нові музичні колективи й навіть самі виступають композиторами чи виконавцями. Таким чином, режисерська постать стає багатогранною іпостассю сучасного культурного процесу, де поєднуються креативність, організаторський хист та здатність до стратегічного мислення. Таке бачення завдань і функцій постаті режисера в реалізації сучасної української опери дало підстави розглянути окремо діяльність режисерів-новаторів, а також перші постановки українських сучасних опер останніх років.

Відповідно до цього, підрозділ 2.1 присвячений музичному театрові режисера Владислава Троїцького, підрозділ 2.2 композиторам-режисерам в одній особі незалежної формації *opera aperta*, а підрозділ 2.3 першопрочитанням опер сучасних українських композиторів «Катерина» Олександра Родіна режисеркою Оксаною Тараненко в Одеському національному академічному театрі опери та балету (вересень 2022 року), «Вишиваний. Король України» Алли Загайкевич режисера Ростислава Держипільського в Харківському національному академічному театрі опери та балету імені М.В.Лисенка (жовтень 2021 року) та «Страшна помста» Євгена Станковича в постановці німецького режисера Андреаса Вайріха у Львівському національному театрі опери і балету імені Соломії Крушельницької (листопад 2022 року).

У Третьому розділі творчою аспіранткою розглянуто особистий режисерський доробок, наведено приклади постановок із різними режисерськими функціями під час реалізації творчих проєктів, розкрито особливості сценічного втілення моноопер Віталія Губаренка та показано, як режисер формує художню концепцію, поєднуючи функції менеджера, співавтора й інтерпретатора. Спираючись на власний досвід, авторка наголошує, що саме режисер виступає ключовим чинником розвитку сучасної української опери: його багатогранна діяльність визначає художню цілісність постановки, її актуальність і можливість інтеграції в європейський культурний простір.

Здійснене М.М. Рижовою перепрочитання творів Віталія Губаренка на сцені Національної філармонії України дозволило відтворити психологічні та емоційні нюанси героїв, які не були акцентовані в перших виконаннях. Водночас, дотримання композиторського задуму у межах кожної моноопери підтвердило важливість балансування між авторським текстом та режисерською інтерпретацією. Таким чином, досвід постановки на сцені Національної філармонії України засвідчує, що режисерська робота над камерними формами опери є ефективним засобом переосмислення української музичної спадщини, збагачення театрального досвіду та інтеграції творів у сучасний культурний контекст.

Особливої уваги заслуговує вміння дослідниці-режисерки переосмислити власний практичний досвід, проаналізувати зроблене, звернути увагу на окремі недопрацювання, що свідчить про набуті професійні компетентності та програмні результати навчання, відповідні дескрипторам Національної рамки кваліфікацій, Стандарту вищої освіти, Освітньо-творчій програмі «Музична режисура» з підготовки доктора мистецтва.

Загальні Висновки є цілком логічними, послідовними, науково коректними та свідчать про виконання творчою аспіранткою М. М. Рижовою поставлених у Вступі завдань та окреслюють концепт реалізації мети проєкту. Список використаних архівних джерел та зарубіжних публікацій свідчить про високу інформованість здобувачки за темою дослідження та характеризує її методологічний підхід до обраної проблематики.

Усі положення та висновки наукового обґрунтування творчого мистецького проєкту є результатом авторського дослідження здобувачки. Текст роботи та наукових публікацій дозволяє констатувати дотримання академічної доброчесності. Він не містить академічного плагіату та свідчить про одноосібність виконання нормативних вимог до творчого мистецького проєкту.

Відповідність публікацій та мистецької апробації темі творчого мистецького проєкту. Матеріали наукового обґрунтування творчого мистецького проєкту викладено в доповідях на міжнародних, всеукраїнській науково-практичних конференціях і на круглому столі науково-педагогічних читаннях; висвітлено у трьох публікаціях, із них: дві статті у фахових наукових виданнях, затверджених МОН України за спеціальністю 026 «Сценічне мистецтво», у збірках матеріалів конференцій.

Основні положення наукового обґрунтування у вигляді їх оприлюднення на конференціях та у публікаціях синхронізовані із контентом практичної складової творчого мистецького проєкту – постановками моноопер Віталія Губаренка на сцені Національної філармонії України.

Усі зазначені публікації та практична апробація відповідають темі творчого мистецького проєкту на тему «Роль режисера в процесі створення су-

чим внес-

-дослід-
сокому

юрчий

ера в

талія

теці-

часної української опери (на прикладі моноопер Віталія Губаренка)».

Рівень виконання творчого мистецького проєкту. У процесі реалізації творчого мистецького проєкту здобувачем було здійснено перепрочитання моноопер «Листи кохання» та «Самотність» Віталія Губаренка. Під час цієї постановочної діяльності здобувачка продемонструвала високий рівень фахової підготовки як режисерка-організаторка, креативна особистість. Вона проявила широку обізнаність та ерудицію в контексті режисерських інтерпретацій сучасної опери на зарубіжній сцені і запропонувала винахідливе художнє рішення для творів Віталія Губаренка.

Для втілення своєї режисерської ідеї М. М. Ригова запропонувала розширити склад виконавців моноопер, що унеможливило повноцінне використання підмостків Колонного залу та розвиток дії на планшеті сцени. Тоді, за задумом режисерки і схваленням диригентки, солістів-вокалістів було розміщено в різних просторах. Тетяна Бондар виконувала «Листи кохання» знаходячись над оркестром, з балкону над сценою, а Сергій Бортник у «Самотності» існував серед оркестрантів. Для об'єднання історій в одне ціле режисеркою було використано форму спогадів, які транслювалися проекцією відео-фрагментів прогулянок пари виконавців філармонією на стелю та акторськими етюдами пари перформерів у глядацькій залі. У другій моноопері «Самотність» на місці у глядацькій залі, де існувала пара, з'являється Тетяна Бондар. Вона сидить поруч з жінкою, до якої приєднується співак Сергій Бортник. У глядацькій залі історія цих двох людей закінчується, а на балконі над сценою і оркестром пара перформерів лишаються щемливим спогадом минулого кохання.

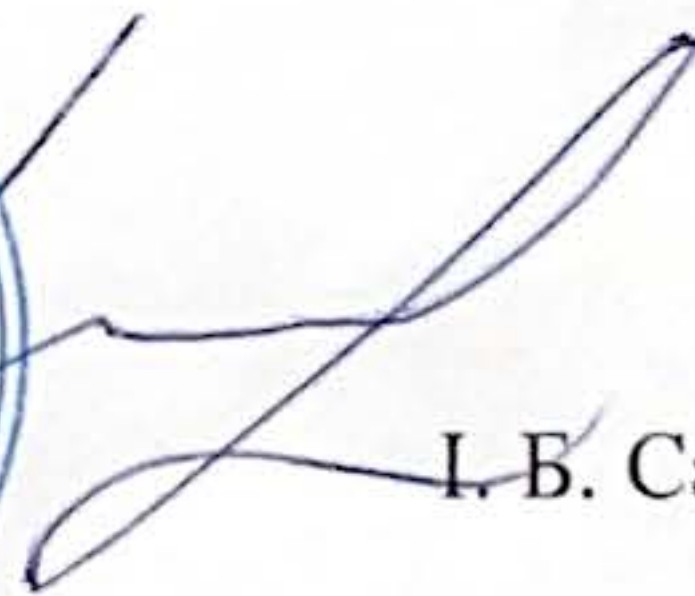
Усі компоненти вистави збалансовані відповідно до їх наукового осмислення. Творчою аспіранткою продемонстровано мистецько-аналітичні, постановочно-репетиційні, організаційно-управлінські компетентності, спрямовані на вірний підбір і мотивацію усіх учасників проєкту на позитивний результат, забезпечення злагодженої роботи усіх підрозділів задля створення художньої цілісності вистави. Режисерське втілення творчого мистецького

проекту в його практичному та дослідницькому аспектах є важливим внеском у подальший розвиток сучасної української опери.

Усе зазначене дозволяє зробити висновок, що творча і науково-дослідницька складові запропонованого мистецького проекту виконані на високому фаховому рівні та повністю відповідають вимогам МОН України. Творчий мистецький проєкт Рижової Марини Михайлівни на тему «Роль режисера в процесі створення сучасної української опери (на прикладі моноопер Віталія Губаренка)» заслуговує на присудження ступеня доктора мистецтва за спеціальністю 026 «Сценічне мистецтво».

Рецензент:
директор
Інституту проблем сучасного мистецтва
НАМ України,
доктор мистецтвознавства, професор

І. Б. Савчук

Рецензент:
професор кафедри оперної підготовки
та музичної режисури
НМАУ ім. П. І. Чайковського,
народна артистка України,
професор

Л. Х. Кадирова

Підпис: Л. Х. Кадирова
Засвідчує: начальник загального відділу
Національної музичної академії
України імені П. І. Чайковського